Süleymaniye U. Kütüphanesi
Kısmı Hacı Mahmud
Yeni Kayıt No 3815
Eski Kayıt No

Hacı Mahmud Efendi
Beşiktaş
Vakıf Kütüphanesi

T.C.
Süleymaniye Kütüphanesi
1923

این صد کلمه که از لفظ درربار حضرت مصطفی علیه
السلام من الصلوات افضلها ومن التحیات اکملها
واجملها منقولست علما را مایه وعقلا را پیرایه است
وراوی این درج درر وعقد گهر امیر المؤمنین علی ابن
ابی طالب کرم الله وجهه است هر که لآلی این جواهر حفظ
مرصع کرداند بکمال بلاغت واظهار فصاحت منسوب
گردد وبجهت تفهیم معانی این کلمات ترجمهٔ هر لفظی بنظم
پارسی که مولانا صدر العلما افصح الفصحا افضل الدهر
منشی النظم والنثر محمد ابن عبد الجلیل المعروف
بوطواط رحمة الله علیه وعلی ابیه انشا کرده است آورده
شد تا از خوش تحقیق معانی این اخبار مبین ومبرهن گردد ان شاء الله

لو کشف الغطاء ما ازددت یقینا

حال خلد وجحیم دانستم

بیقین آنچنان که می باید
گر حجاب از میانه برخیزد

از یقین ذره نیفزاید

بلدی طامو سکز اجماغن احوالن یقین

بشلی کونکلم کوزیله کوردم بلدم عیان
کیم اگر بوتن حجابی کیدره ناگه اورتدن

اول یقین اوطایه هرکز ارتو اکسلد بی کمان

الناس نیام فاذا ماتوا انتبهوا

مردمان غافلند از عقبی
همه گویی بخفتگان مانند

ضرری علتی که میورزند
چون زمین دانکهی دانند

آخرتدن آدم اغفلدر غافلجلسی
صایسن یاتسا برلو کندزدن بی خبر

چون اجل ایریشه غفلت قلمیه سلوم الا

هر نه کیم دنیاده کسب اتمشلر ایدی حسرتله

الناس بزمانهم اشبه منهم بآبائهم
خلق را نیست سیرت پدران

همه بر صورت زمانه روند
دوستند انکه از زمانه نواخت

دوشمنند انکه از زمانه بکند
عالمک خلقته هرکز انده خلقی قلمشر

کوردلر زمانه نجه دولودور ادر

خوش کورلرانی کیم دور زمانه خوش کور

جوادرنی الکه کیم دور زمانه جوادر
ما هلك امرء عرف قدره

هر که مقدار خویشتن بشناخت
از همه حادثات ایمن کشت

از مضیق غرور بیرون جست
در مقام سرور ساکن کشت

هر کشی کیم خلق اچنده تاپدی مقدارنی

هر بلا یر کیم فلکلردن کلور ایمین دور

غصه و قیغودن اولمز خالی هرکز ملود
قسمتیدر هر فرح کیم دنیده ممکن دور

قیمة کل امرء ما یحسنه
قیمت تو در از قدر علمست

کر تن خود بدان بیارایی
خلق در قیمتت بیفزاید

چون تو در علم خود بیفزایی

بلدک کلجه قیمتک دیر عملک اثر ای عزیز

کوردیکسه خلقی اچن اوته قدر قیمتک
ادمیسک بر شیئی علم هنر دیدایله بل

خلقده عزت اصرسک علمه روایت همتک
من عرف نفسه فقد عرف ربه

بر وجود خدای عز وجل
هست نفس تو حجت ناطق

چون بدانی تو نفس را دانی

کوست مصنوع ایزدش صانع

حق تعالینک وجودی چونکه اولور دلیل دور
حجت قاطع سنک نفسک دورکی اکلغل

نفسکی بلدو کسب بلدم که بلدک ربکی
نفسکی مصنوع صانع اصلو بیلسک اکلغل

المرء مخفو تحت لسانه
مرد پنهان بود بزیر زبان

چون بگوید سخن بدانندش

خوب گوید لبیب گویندش

زشت خواند سفیه خوانندش

اودیل التین کزلودر حقین که ایتسم دردر

بلدردا غازدرسه سوزنی وسازنی

ادجاهلدر کلرسه قیلو قالی هیچ بوج

اسم عاقلدر الوسه سوز ساز اوزاز

بالبر بیستن عبد الحر

گر نباید که پیش تو باشد

مرد وراز جهان سرافکنده

مردی کن که مردی کردن

مرد آزاده را کند بنده

هر مکدی کیم سوز کرجک اولو طتلو

خلق اکا کیمی قرنداش کمیسی یارالر

الکشن بزلو قاتی بزلو اولمه اجی بزلو اول

یخشه اوکدکی تللق جی سکا اغیاد الو

فرغذب لسانا کثر اخوانه

گر زبانت خوش است جمله خلق

دوستدارت برادران تو اند

ور زبانت بد است در خانه

خصم جان تو چاکران تو اند

یا دله بیلیشله ار یخشلوق قل

یخشلق ایدن تو اخوانه مقبول اوله

یخشلقدن داخی یکرک اولمیه عالمده ایش

چو کشی آزادکن یخشلیغه قولدر

بشر مال البخیل بحادث او وارث

هر که را مال هست خوردن نیست

او از آن مال هم کی دارد

یا بتاراج حادثات دهد

یا بمیراث خوره بگذارد

هر که جمع ایلادی مالی ییدی یدیرمدی

قیمتی یوق ضایع ایتدی عمر مال اولدمار

یا جهان آفتلری اولدی مالی الندن الر

یا او کیم حسرت دو مالینی بر میراث خوار

لا تنظر الی من قال وانظر الی ما قال

شرف قایل خساست او

در سخن کی کند هیچ اثر

تو سخن را نگر که حالش چیست

دُر گر از نرم سخن مسکر

هر کیم اول بر سوز دیسه گر خسیس گر شریف

بحمد کیم کلمدر دینیخ سوزه و معنی گرت

جهد قیل کیم اکلیان سوز حومه طنسک تلق

کیم دیدیکم سیلمانی خود کوز دعوی کزت

العجز عند البلاء تمام المحنة

در بلیت جزع مکن که جزع

بتمامی دهت کند رنجور

هیچ رنجی تمامتر زان نیست

کز ثواب خدای مانی دور

هر قچن ار دل بلا ایزارلق نقید روا

نیجه کیم فریاد ادرسن محنتدن دونر کما ز

لا ظفر مع البغی

هیچ محنت اکه ادمزکیم صبور اولمیه سز
حق تعابندن سنی محروم اده فکر محال

لا ظفر مع البغی

هرکه از راه بغی چیزی جست
ظفر از راه او عنان برتافت

ور ظفر یافت منفعت نگرفت
همچنانست انظفر که نیافت

کر دیلرسن کیم سکا مقصود الدوین بسند

حلم صنعت ایلیو لکدن کلدوکجه سن

ظلمله کمسه مرادینه مظفر اولمدی
اولدیسه آخر الامر اول ظفر اولدی ندم

لا ثناء مع الکبر

هرکه اکبر پیشه شد همه خلق

در محافل جفای او کویند
وانکه بر منهج تواضع رفت

همه عالم ثنای او کویند

كيمه كيم كبر تكبر پيشه اولدى عجبله

محفل مجلسده خيرين سيلمز بو شيخ شاب

هر كمكه ايشى تواضع اوله وخلق ادب

هر ايشه اولكيم دقربوز الكه الرفتى باب

لا بر مع شح

هر كرا بخل پيشه شد دى گمان

نيست ممكن كه طاعتش دادند

چو كدار نسبت طلى اورا

بنود حق چگونه بگذارد

نعمتاسى چوپند ضعت ايلدى استاده بخل

امرنه ممكن دكلم لمسنده محكوم الا

نعمتينچون خدمت ايلر هر كيم كيم كورسن

نعمته بخل ايدنه خدمت قلاسن شو الا

لا صحبت مع النمم

نشود جمع هيچ مرد مرا

تن درستى وخوردن بسيار

مذهب خویشتن سالم کردن

کوت جان عزیز هست نگاه

چو بین ادم کوده کیم سلغینی بلمیه

صغلغیله جو قیمق بیر مرده قاچن

جمع الا

کندز وکه ازمیه مذهب قلای صاحب نظر

شمع

تا که جسمک مجلسنده جان منور قیله

لا ترفع سوء ادب

بی ادب مرد کی شود محترم

گرچه او را جلالت نسبست

با ادب باش تا بزرگ شوی

که بزرگی نتیجهٔ ادب است

ارمدی هرگز اولوغ ادبسز ادمی

نسب

کرچه اتا ذاتی زاتده ور اصلده

کوده لیرسک کیم اولوغ عزتینی بولسن

ادب

اهل عرفانیله صحبت ایتا ادب اکون

لا اجتناب عن محرم مع حرص

حرص سوی محرمات کشد

خنك آن دل كه حرص را بگذاشت
كو نخواهی كه در حرام افتی

دست از حرص می باید داشت

آدمی حرص و طمعدیکر حرامه اغردر

بختلودر اولکشی حرص و طمع ترك ایلیه
کوزدلوسنکی حرامه دشمیاسن حرص قو

حرص ترك ایدن صفا بنیادی دیر

لا راحة مع الحسد

از حسد دور باش و شاد بزی
با حسد هیچ کس نباشد شاد

گر طرب را نگاه خواهی کرد
هر حسد را طلاق باید داد

شادلق مقصود ایسه ولما هرکز ملول
تنبلودر دایما هرکم حسدله یاد اوله

کیم حسددن ضایع اتمز غصه ایله عمری

ضمیر کیم هرگز حسد اتمسه برخوردار الو

لا محبة مع مراء

ابلهست آنکه فعل اوست لجاج

ابلهی را بجای علاج بود

تا توانی لجاج پیشه مکن

کراهت دوستی لجاج بود

چون نا کیلدی قبول ایتدی محبت قلدی

نیجه اولدی یار همدم دوست چون اولدی

لجاج

کج بجاجتدن لجاج برودر چاره

تا محبت بندنی اوزمایه تا چن ویر اوج

لا سؤدد مع انتقام

صولت انتقام از هر دم

دولت مهتری کند باطل

از ره انتقام یکسو شو

تا نمانی ز مهتری عاطل

اولولق ویرن دلرسک کینی خاطردن کدر

كينه دنمق اولوق اقبالنى باطل قلر

كينه اولمقدن كيجا كوندز تانا سكا بخت اولديار
كينه سرورلك اشيبى عاقبت باطل قلر

لا زيارة مع زعارة

چو زيارت كنى عزيز برا

دوى خوش دار از عزى آنان خوشتر
چه اگر بدخويى كنى انجا

از زيارت شود هبا و هدر

بر عزيزى خاطر اولاشتر كدو ابر كورسن

خويلكى خوشرد تيز و كى تازه دوتة فرح
صورتا خوب اولمغل بيرتتم ياوز خلقلو

شربتك اغو و ركسنزه التوندن قدح

لا صواب مع ترك المشورة

مشورت هر صواب آمد
در همه كار مشورت بايد

كار انكس كه مشورت نكند

نادره باشد از صواب آید

خسرو شیرین لبیله دانش اشله براش

گرچه اول اشره اوکد فند مشورتهم خوبدر

اوزکی زیرلب دانشمنجه اشله

مشورتسز ایش اگرچه اولنمه خوب الر

لا مروت للکذوب

هرکه باشد دروغ زن روی

از مروت کجا فروغ بود

گر کند عهد از خداع بود

ور دهد آن وعده دروغ بود

هرکیم یالاندر سوزی اندن مروت استمه

کلمیس دیر یلنجی آدمیدن لطف جود

بر مروتلو کشی کیم سوزی یالان اولمیه

قنده در کرم بن الا بنه قلم هردم سجود

لا وفاء للملوک

مطلب تو وفا ز مرد ملوک

نشود جمع هیچ طمع و وفا

گر کند عهد ملالش خاست
بشکند عهد را ببندد جفا

قولنه و عهدنه یقدر ملولک اعتماد
سن وفا امّه طمع اندن کیم اولور ملول

چون ملالندن دکلدر کیمسه خالی بر نفس
طاشا چالدو عهدکی و قولکی تلمز قبول

لا کرم اعزّ من التقوی

گر گریمی براه تقوی رو

زانکه تقوی سر همه کرم است
ناگرفتن در دم زوجه حرام

بهتر از بدل کردن درمست

گر کرم اتقوی و زهدی بیشیقد
علیبسك

کیم که پرهیز ایده تحقیق اولدر صاحب کرم
گوردرم او بیاپسن بر وجهله اوله حرام

بیلدر اندن کیم نضدر وایدیشر هر دم دم

لا شرف اعلی من الاسلام

ای که در ظل کفر ماندستی
عز اسلام داده از کف

گر شرف بایدت مسلمان شو
کانچه اسلام نیست هیچ شرف

هیچ اولوق یوق جهاندا بو جرده اسلامدن
بولسین عز شرف دیسن مسلمان اولسز

کفر و شرکیله کچردیلد و لامقدا دی

قاچن اولیر کیم ایلیکدن پشیمان اولسن

لا معقل احسن من الورع
ای که از دفع لشکر آفات

عاجزی و ترا سپاهی نیست
در پناه ورع گریزانند

از ورع خوبتر سپاهی نیست
سن کبی افتدن صقنماغه چون اترسن نجات

هر هوسدن خلق الله بر هیچکار اولغی عزیز

قنده کیم چکدی فلك جور بلا الر دخی

زهد بر جهری حصار ایلدلر اهل تمیز

لا شفیع انجح من التوبة

ای که بی حد گناه کردستی

می نترسی از آن گناه شنیع

توبه کن تا رضای حق یابی

که به از توبه نیست هیچ شفیع

دنیده حدسز گناه ایتدور پشیمانز المدد

اصکی جمع ایلدی صچیلاروکی اندیشه‌نك

گر شفاعتچی درسد گر سچك باغشلیه

یا وزر اشدن توبه‌تك اوروله طاعت بیشه‌تك

لا لباس اجمل من السلامة

مرد را گر ز عقل بهره بود

هیچ کسوت به از سلامت نیست

بسلامت اگر نباشد شاد

کسوت او بجز ندامت نیست

آدمه صغلق یکی خلعتدر کلجك لباس

چون سلامت تن طونکی اسکی اولنجه دکل
هر که اقدن سلامت اوله دلشاد المیه

عضو و عمر خلعتن بیسوز کیم اولادر دکل

لاداء اعیا من الجهل

علم دریست نیك با قیمت
جهل دردیست سخت بی درمان

نیست از جهل جز شقاوه بفرت

نیست از علم جز سعادت جان

علم عرفان حاصل ایلامکم بود در قیمتلو در
جاهل اولمه بلمکلك دردی بی درمان در

علم و عامل فلق سعادت اهلنه اولور نصیب

جاهلك قسمی شقاوت حاصلی حرمان درر

لا مرض افنی من قلة العقل
ای که روز و شب از طریق علاج

در فزونی جسم و جان خودی

باره در خرد فزای که نیست

هیچ بیچاره چو کم خردی

عقلی اکسک آدمدن جانور یکدر صیرتی

کیم اندکو کلیر پریشان ایکن وجسمن ضعیف

کودکی سر ممو و عقلکی ارتر تا مدام

اولدن هر برده ارباب سعادتله حریف

نیسان نقص نبنک ما عودته

بر نکو خوی کز زبانت را

۷

کار رود بر زبان که خوی کند

خوی اگر بر بدی کنی دوزی

پیش خلقت سیاه روی کند

آدم اولدر کیم دلن باور سوز خوی امنیه

سیله کلجکه فخر کیم دیر اغز کره در

سوزکی فکر ایله اندن سویلماکه اغزکه اچ

خلق اچره دلدر کیم آدمی ایدر خجیل

رحم الله امرء عرف قدره ولم یتعد طوره

رحمت ایزد بر آن کس باد

که عنان بر کف جنون ننهد

تن ز خود را بدان ندهد هرگز

قدم از قدر خود برون ننهد

تکری بول رحمتندن هرکز اولمز بی نصیب

کمسه بلدی کندونک قدرینی اولمز بو...

نکرادن هم ایلیوب در حدینک مقدارینی

قدر حدندن قدم اول طشره اورمز بر نفس

المرء عدو لما جهله

مردمان دشمنند علمی را

که ز نقصان خود ندانندش

علم اگرچه خلاصهٔ دینست

چون ندانند جهل خوانندش

هرکه بر علمی و بر ایشی بلمیب اکلامدی

سومز اول ایشی و علمی جونکه عقلی کمدر

علم کیم قیمتلو کوهردر خلاصهٔ دین نیچون

نسبت ایلر کفره اول ناقص جوقی عقلی کمدر

اعادة الاعتذار تذكير الذنب

عذر یکباره خود از گنه

گر دو باره است نقص جاه ترا

بسر عذر باز رفتن تو

تازه کردن بود گناه ترا

قتی ایسه اگسز هر کیم که بر سوج اشلیه

اول گناهه عذرنی بر کز جو کاتردی دیه

بر دخی عذرین دیرسه اوزنی ایکرجه

ایکلاوین تازه قیلمایر سوچینی کوبله

النصح بين الملأ تقريع

گر نصیحت کنی بخلوت کن

که جز این شیوه نصیحت نیست

هر نصیحت که بر ملا باشد

آن نصیحت بجز فضیحت نیست

هر کیمه اوکت ویرسه لطف له خلوتده

دوکمک اولور هر نصیحت کیم اوله مجلس ناشر

هر کیم الندن کلور کلک تلا دایم نثار
حیف اولا کیم بی توقف خلق اچره اوله طار

اذا تم العقل نقص الکلام

هر کرا اندک گشت مایهٔ عقل

بیهوده گفتنش بود بسیار
مرد را عقل چون بیفزاید

در مجامع بکاهدش گفتار

عاقل ایسک چوق سویلمه سویلر ایسک اوزار

کمک عقلی کامل اوله لابد اولور سوز آز
هر کشی کیم سوزی انک اوزادر عقلی تمام

اگر عزت قل کلامینی ایشت دفتر بیز

الشفیع جناح الطالب

ای که هستی تو طالب حاجات
ننگ نومیدی از دلت برکن

تا بمطلوب خود رسی ز ملول

دست در دامن شفیعی زن

هر مرادی استاینک قاندی اولور شفیع
چون شفاعت کوره طالب‌تیزدر مقصودینه

کیمک بر حاجتلو در شفاعتنه آتر شفیع
حاجتی اولدر و اچون عرض اده معبودینه

نفاق المرء ذلّه
ای که داری نفاق اندر دل

خار بادت خلیده اندر حلق

هر که سازد نفاق پیشه خود

خوار گردد بنزد خالق خلق
ایکی یوزلو آدمینک قدری یسه یوق

اول منافق الا اتنک مردار دلید
لطفله سوزلری کلی ولیکن کینه در

پس منافق عینه بیر درچاکلسه مثل
نعم الجاهل کروضة فی مزبلة

ای که داری هنر نداری مال

مکن از کردکار خود گله

همه جهد را بجوی که هست
روضه در میان رنج بکه

ای هنرور آدمی اولمز بسه مال الله نعمه دکل

تکرز قلمه کلیکم نعمتک بازاریق

جاهلك نعمتدرینه بقمه کانك نعمتی
اولچمنده کمتر جو بلکده مقدارینی

الجزع اتعب من الصبر

در حوادث بصبر کوش که صبر

برضای خدای مقرونست
تن بده در جزع که رنج جزع

صد ره از رنج صبر افزونست

اکثر بر محنته اغلار کبیسه صبر قل

اکنجه چوق ارلق بن حقه یاقند صبور
نا ارلق قلق صبر قلقدن اجیرقتی

محنته صبر ایتمانی تقدیر کورنده نوز

المسئول حر حتى يعد

مرد مسئول چون دهد وعده
خویشتن در مقام شد فكند

هست حر كو وفا سپرد
نيست حر كو در خلاف زند

هر كيمسنه كه بر كيشي سنده نه لاد برد لده
انجه وعده‌سن انكله ازادسن

وعده جون اتدك وفا قل بحيسه وعدن قلمه

گر خلاف وعده قلسك هر كمده يار

أكبر الأعداء أخفاهم مكيدة
بدترین دشمن توانكس دان

كه بظاهر ترا نماید بر
هست ممكن حذر ز دشمن جهر

نيست ممكن حذر ز دشمن سر
دشمندن باوزلغی اولدیكیم اول سانيكله

خیراد ظاهرده لیكن باطنی

چون عدو ظاهر اولدی اندن حذر گرکدر

چاره یوقدر کم بلاسن کورر دشمندن حذر

من طلب ما لا یعنیه فاته ما یعنیه

آنچه ناید بکار مرد مرا

در طلب کردنش چو بگراید

فوت گردد ز دست او بی شک

آنچه او را همی بکار آید

هر کیم اول بر نسنه ایستر اکا کلمز کار

کون کچور بهر زوری فایده کورمدك

عاقبت اول نسنه کیم ایستیه کار کلمز کار

حیرتله چیقرالدن بو سوزم ولم انما

السامع للغیبة احد المغتابین

تا توانی مگوی غیبت کس

نی که جدی و نی که طینت

هر که او غیبت کسی شنود

هست همچون کننده غیبت

غیبت ایدانک سرینی کمسه بر دنیا قلق

ایشدا نه ایدنه غیبت زبان بیدراخی
ایک مفسد بر کیشینینک غیبتن سیلادی دک

اوتر ایتشمه اولمه سن اولردن بر دخی

الذل مع الطمع

هر کرا در طمع بمال کسان
تشنه دیدج و جانش در نزع است

تا توانی طمع مکن زیراك

هرچه خور سیبست جمله در طمع است

کمسه نه تا ماینه و نجیبه تلمه لا طمع
کیم طمع ایدن کشینینک مالنه بیمار اولو

کس طمع فانی ازوتر جور درکینه قابع اولد

بلدمکی کیم طمعلو قیلده ایسه آخور اولور

الراحة مع الیأس
تا تو دل بر امید بستستی

هرچه رنجست جمله در دل بستست

چون برید امید از دگران

هرچه آن راحتست حاصل تست
جانکه راحت دلرسد ازامیدی خلقدن

چون امیدسز هر کشیدن نسنه دن راحت استمه
بغلمه کمسنک احسانینه هرگز امید

حاجتک حقدن دیله کلک جراحت استمه
الحرمان مع الحرص

ای که در حرص ماند شب روز

باش مستمند باداریش

اذره حرص دور شو زیراک
هر کرا حرص بیش حرمان بیشتر

چون نصیبک ایرشه هر نسنه یه المه حرص
قسمتمندن حرصله رزق استین محروم اولور

قل قناعت ازله حددن کچمه حرصکی
اکسک اولمز ادمه هرنسنه کیم مقسوم اولور

من کثر مزاحه لم یخل من حقد علیه او استخفاف به

هر کس سازد مزاج پیشه خویش

کو امیرست پاسبان کردد

در همه دینها سبک باشد

کر همه سینها کران کردد

سن مزاج کونکلک خلقیله آرترمه نجد

تاسبک کلمایه سن اغراز میدا ترمه سن

داخی اولمایه سنکله دولت اتی کینلو

دایما جولا قالاسن بخت میداننده سن

عبد الشهوات اذل من العبد الرق

هرکه او هست بنده شهوت

هست نفس خسیس وطبع لئیم

بنده شهوتست درخوری

بتر از بنده خریده ببیم

نفسنک شهوتلرینه شاد ایکن قول المغل

نفسنک شهوتلرین قو عقله اوی قانونله

قول اولوز شهوتلره الحق در اکسدکا

٧١

اولمینه بند درزکی صاتلور التونه

الحاسد مغتاظ على من لا ذنب له

هست مرد حسود خشم آلود
بر کسی کو نکرد هیچ گناه

نعمت خلق دیده نتواند
رنج باشد ز اصل تنلی آلد

بقمز الا خشمله وقهرله هردم حسود
اولکشینه بوزنه کیم کورممش اندن گناه

کور نقدر خلق الندہ ناکورلور نعمتی

کیم ویرر بدر کندو قلارینه منتسز الله

الیأس حر والرجاء عبد
کو بریدی ز همدمان تو امید

بتر ز زادی و بدر شادی
ور بد بشیار ز امید درستی

داد از کف عنان انا دی
ای سعادتلو اسی چون کسدك امیدك خلقدن

جانك الدی غضدن ازاد و کلك اولدك شاد

کرامارین بنده‌لر مکسب ذنوبدر امید

بنده اولدی دکه کی نغلو اشد بلمز نجات

کفی بالمظفر شفیعا للمذنب

بر گنهکار چون سوی قادر

عفو کن ز آنکه نی کند کس نیست

ور مرورا شفیع کس نبود

ظفر تو شفیع او بس نیست

سجلو بیچو اللها یرکی سحندن عفو قل

قدرتک بسدر شفیعی تجی جو اولدی مطیع

سن مظفر بن شفاعت اکه احساندیر

سندن اوزکه چون بغشلادی ذنبی نیلر شفیع

رب سلی فیما یضر .

ای بسا کس که طالب کار سبت

کاندر آن کار باشدش ضرلا

ناصح او شود از آن غمگین

حاسدی او شود از آن شادان

چوق کیشی کیم برایشه یا بر جهد ادر

اصیسی یوق عاقبت اول ایشلرکه اولور زیان
سعیکلی باطل و جهد اندکی نا بید

جمله یارانلار رفیقولی حسودی شادمان

لا تتکل علی المنا فانها بضایع النوکی

تکیه بر آرزو مکن که ز هرج
آرزو باشدت بخشد حق

هر که بر آرزو کند تکیه

ببر عاقلان بود احمق

صنمه کیم دنیاده هر نسنه کیم آرزولوکلا
الکویردنی انتظار و اکدا ایرد و ایسی

آرزولر و که سیکنه ایشتکم آرزو
بقدر نسنه مکر احمقلر سرمایه سی

نظر العاقل کما نه
هر اشارت که مرد عاقل کرد

بر اشارات او مزید مجوی

ظن عاقل بود بهر کاری

در اصابت چو حکم اختر گوی
هر اشارتکیم قلدی عاقل انک ادیخه در

اند
کیم کتر کمانی عاقبت اولر یقین
عاقل ظنی هر اشده دکمز
کلمز خطا

نالت حجی و منجم سوز کیبی بی کمان
من نظر اعتبر

مرد کارها چو کرد نظر

٧٢

بهر اعتبار او برداشت

هرچه آن سودمند بود بگرفت
هرچه ناسودمند بود بگذاشت

نظر
هر کیم اول فکرت کوزیله براشه قلدی
اعتبار
اصی بلدی زیانی کوردی طتدی

نا اهله لو اشلره جهد ایدن اولدی مراد
نا اهله شر اشلره قلمادی ضایع دوبکا

العداوة شغل بلا نفع

هر که پیشه کند عداوت خلق

از همه چیزها جدا گردد

که دلش بسته عنا باشد

که تنش بسته بلا گردد

هر کیم اول خلقیغه دشمنلق

عمرنی حاصل چیکر هر نسنه دین ایرودشر

جان که حسرت چیکه قیغودین حیران او

ککلی که خندا الور که غصه دین صبر و دشر

القلب اذا اکره عمی

ستم ز دلسوی علم مبر

کان ستم آتش دلا فروزد

هیچ خاطر اگرچه کور بود

بستم هیچ علم ناموزد

علم اوکونا کده جان جبرم کیکل اچی کوک

کور اولور خاطر اگر اول دین اکراهله

بلورنه فهم ایده او لکیم چکر جور ستم

اوندر اوکوندکز هر کجه دم اورر اهل

الأدب صورة العقل

باادب باش در همه احوال

که ادب نام نیک را سبب است

عاقل آنست که او ادب دارد

نیست عاقل کسی که بی ادبست

عاقل ایسه‌ك اوزمه الا که ادبله بر بقر

کیم ادبدر اوز کیقدر ایو ادیجون سبب

اولدر عاقل که اوله دایم ادبله درکی

اشته اولدر کیشیدن عقل که اولمایه انده ادب

لا حیاء لحریص

هر که باشد حریص بر چیزی

ناید او را از جستن از شرم

برود از نهاد او خجلت

بشود از شیرشتا او ادرم

هر کیم اوله بر نسنه یه بد طلب اوله طامع

کمسند هرکز ایتمز توقی یوزنده حیا

انی کر حرص حسد سندن بعلاوه طمع
یوز صوینیدن اند طپراغ اولمز کیمیا

من لان اسافله صلبت اعالیه

هرکه باشد ضعیف اتباعش

در کف اقرکه بود مقهود
نشود بی منایعان هرکز

هیچکس بر منار عاز منصور

اولکه قوللقجیلر اکر کوکر اولد ضعیف

فی المثل کوتو قمیبله چاکتز مقهود الو
اندن استن انکله ال او زاد دخشمله

عاجز اولبنا صبلر بو دعی مصنور

من نبی واطانه قل حیاء و بذ ولسانه

هرکه اوقتی کودکی بودش
پیشه در زیر مردمان خفتن

شرم از و رفته باشد و هرکز

نا بد از لفظ او نکو گفتن

کیمدا اغلانلن چفنده تیدی خلقدا النّه

اولجیا سز بر شفیدر که اولمیسردر سعید

اورمدی بر ایشی بلطل خوی ایر

یوزقانی سوز فاش فعل زحیت اغزیلید

السّعید من وعظ بغیره

پند بختا نکسی بود که دگر

اینچه نیکو دروسب بپذیرد

دیگری را چو پند داده شود

اوزانش بهره کی کیرد

ای رهی دولتلو کیشی انولدکه پندا پشنید حق

معنی اهلندن نصیحت دوتماوا

بلک آدم اگر در عقلاسی کم غیریدر

وبرلو اوکت جماعت اوزنه قیله قبول

الحکمة ضالة المؤمن

هر که چیز نفیس کم شد اش

بسته دار و بجستش همت

جان آنکسی که مؤمن پاکست
هم بدان شان طلب کند حکمت

مؤمننینک یتوکی حکمت در حکمت ایزدر

طاقتنجه یانتوقان نسنیه شلالکه واد

چون که بلدی حکمتنی مؤمن طلب قلدی ایا
هر که حکمتله دیرلمز اول انه اوله برطواد

التشبر جامع لمساوی العیوب

تا توانی مکر دکر بدی

گر ترا هست طینت طاهر
گر بدی فضل تو شود پنهان

ور بدی عیب تو شود ظاهر

کمسینه یاوزلغ اتمه کم یاوزلقدن تلن

خلق ارا سنی اوزینی خود سر کوردان ادر
آشکار ایلر جهانه جمله کونلو عیبنی

اندکی شر خیر لیدیخشی لغی پنهان قلور

كثرة الوفاق نفاق وكثرة الخلاف شقاق

در وفاق کسان غلو مکنید
که از آن تهمت ریا زاید

وز خلاف مدام دور شوید
که از آن دشمنی بیفزاید

اتفاق ایمدن هر ایشده چونکه حددن آشه
ایکی یوزلولك نشانیدر منافق اولمغه

کمسه ایله هم مخالف اولمغدر زیرا

کل دشمنلو دیرز اکا لایق اولمغه

رب امل خائب
ای که بستی امید بر چیزی

غم مخور گر نیاورد بر دست
بس امیدی که آن نگشت وفا

بس شکوفه که بشکفید ترست
وقت اولور کم آدمی بر نسنه‌یه دوتر امید

که اول امید آنی الله اورکر بنشاد ایلر

پس مید وارزو یه کیم کیرمید

عاقل ادم بو کیسینه سوکی بنیاد ایلمز

رب اد یاج یودی الی الخسران

ای بسا مرد سود جوینده

که قدم در ره مخوف نهاد

عاقبت چون بدشش امد سود

اوازان سود در زیان افتاد

چو کیشیلر اصلی استرلر بو ایشی باشتب

هر چه قحط کیم جهد ایله اولدی میسر اکر اول

ایتی سندن چون دیکیم الله دیدلو فاین

وانقه اولدی کیم اول سودی زیانه قیلم قورد

رب طمع کاذب

دو طمع هیچ دل بناید بسته

که طمع بیشتر دروغ بود

الیتی کان طمع برافزورد

کر زخاکستر شرر فروغ بود

هر نیبی کیم کوردی کوز الدی بغلا صد طمع

اولمیا چون ساکه قسمت اول طمع یالانلو
اول بیشدکیم طمع باغنده اغجن بتر

چن بغونی
طادی قاچن اولدی لاینق بیمکیدا قا

البغی یسایوق الی الحین

بغی شو مست کو بغی نگردد
بغی بیخ حیات را بکند

مرد را از صف بقا ببرد

تا کرا اندر کف فنا فکند

خلق چوق انجمه که حددن اشرمق ستوم الو
ادمی چاکر بلایه عاقبت ایدر هلاک

ستدن
چون کال ایستن جود و ننور

تا کی
اولمیه اول اینده ایضا فله الاکه

فی کل جرعة شرقة و مع کل اکلة غصة
نیک و بد پیش وی کر صلاح فساد

هست امیختة دین عالم

هیچ راحت ندید کس بی رنج

هیچ شادی ندید کس بی غم

بر ایچ صورا حیله کیم ایچدور دیشرم

کیم ییدی بر لقمه ایتمک چکمیچه درد و رنج

ایو یاو نرطتلو اچی خوش کلر لازم

دیکینله کل تشیله یازو برا نیله کج

من کثر فکره فی العواقب لم یشجع

هر که در عاقبت سوی نکرد

نیر دلیر باشد و تنک زهره

نه بپاید ز غرتن حصه

نه بگیرد ز رگان دل بهره

چوخ اندیشه قلمق اخرنده هم

زهره نسر کلدزدر کلی همیشه قورقلو

قوتدم میدانه ار کیمی ایرش مقصودکا

نکرکی تزدا ایله قورخاق اولمه و عودده

اذا طلت المقادیر ضلت التدابیر

چون قضای خدای عز و جل

بر سر بنده شود نازل
همه تدبیر او شود گمراه

همه تقدیر او شود باطل

حق تعالی نینک قضاسی چون کیلدی ایر

ایش اشلر اتفاق ایمز قولنک تدبیرینه
کورساده هر نه کیم تقدیر ایدیبدر کوردی کا

کیم دور کیم راضی اولمز تنکرینینک تقدیرینه

اذا حل القدر بطل الحذر

چون قضای خدای نازل گشت
نو ز تسلیم صبر ساز پناه

نتوان کرد دفع آن بحذر

نتوان جست راه آن بسپاه

چون قضا بیله قدر ایندی قلسون بنم صبر
قورتقی ایمز هر کیشی جوینک کلجولود قضا

ایشلم اولجاکیمه تقدیر بیله و بو بنوکی سون

سنسه يقدر فايده الا كه تسليم رضا

الاحسان يقطع اللسان

هركه كوردن نجاى او احسان

مال دادى مرد نخريدى

هم ضميرن بهر بيوستى

هم زبانش زنجير بيريدى

هر كمكله كيم قلاسن لطف احسان كرم

اولمسند حقلده ياوز سيلمك قلم هوس

بر كسنى اردكجه ايشتدكه سيلر هر سوزه

اى كوم اسى دولت اغراز اكوا ميله كسر

الشرف بالفضل والادب لا بالاصل والنسب

فضل جو و ادب نيست بجو

شرف مرد جز بفضل و ادب

مرد بى فضل بى ادب خرد سست

گرچه دارد بزركى اصل نسب

گر سعادت اسى فضل و ادب كسب ايلكل

دیمه با عز کیبی یوخ اصلو نسبده بر خلف

نیله سن اصلو نسب علم و ادب چون اولیه
قو نسب اوکون ادب استادسک عز شرف

اکرم النسب حسن الخلق

رو بجز ادب کرای که هست

ز نسب بهتر نیست حسن و ادب
ای مغرور ماند شب دود

به بزرکی و اصل و عز و نسب

دلیمادر بزکه قوم چوخ اصلیم بو جوهر در

کیچه کور اصل و نسبدن حاصل ایت کیم لکد ادب
آدم اکه دیدکلری اول ادبله دیرلکی

چونکه ادب اولمایه سنده نیلسون
اصل و نسب

اکرم الادب حسن الخلق

مرد بدخلق همه عالم
بی سبب سالها در غضبست

نیک خویی گزین که نزد خرد

بیلک خوبی شریفتر از دست

هر ادبدن یخشیراک خلق اچنین یخشی خو
آیو خولو هر کیمکه اغارسه دده هم قلر

کر ادبدن زده م اورر سک او ملغل یاور
خلقنی کوبکجد او مبین ادم ادبهر کم

اوحش الوحشة العجب
گر ترا پیشه خویشتن بینی است

مردمان از تو ممن بردارند

مرد را در رضا بتو وحشت

بی انیس جلیس بگذارند
کندیزن کورن کیشی ابد رتکبر خلقله

صحبتینی استیمسا قالور یالکیز
هر کیکل کونکیر کمز لیکن اولور یالکز

هر اشد فکری کبر شمر هر کیز اولمز اپشی اوز
اغنی الغنی العقل

ای که خواهی توانگری بیوست

تا از آزره رسی توانگری

از خرد جوی بهتری زیراک
نیست همچو خرد توانگری

بایلغ انسیر سلها هزاران جهد له
ایرشه اولوغ هر ملک بیغی اولر تاکی

اولوغ اکه که عقلی کم اولر لایق دکل
اولولوق بایلیق درر بایلق سکا بس عقل دای

الطامع فی وثاق الذل

ناتوانی مگر دگرد طمع

اگر از عقل بهره داری
زانک پیوسته مردم طامع

بسته باشد برشته خواری

بغلمه هر نسنه زنهار ای قل طمع

اوز طمع راحت دیسک خوجه بیماد
ملوق اچنده هر که خور اولدی طمع دن الدخور

سن اگر عزت دیلرسک کسر طمع خور

اُحْذُرُوا نِفَارَ النِّعَمِ فَمَا كُلُّ شَارِدٍ بِمَرْدُودٍ

ای که با نعمتی بسیرت بد

نعمتی خویش را ز خود مرمان
که نه هرچه رسید شد ز کسی

باز آوردنش بود آسان

درلو نعمت چون سکا ارزان قلدی اول وجه
قیمتن بل نعمتک شکر اوله نعمت قیمتی

سنده اکر نسا که هرکز نعمتی چمنکر دکل

زنهار اورکتمه یاوز فعلو کیله نعمتی

اَكْثَرُ مَصَارِعِ الْعُقُولِ تَحْتَ بُرُوقِ الْأَطْمَاعِ
آفت عقل مردم از طمع است

تا توانی سوی طمع مگرای

چون طمع دست برد بنماید

عقل مردم در افتد از پای
هرنه پرده کیم اوزندی طمع باغلدی عقل

چون طمع کلدی اولا عقلوکه

قلمه اعتماد

عقل اگر کار کلویسه کسن طمع ز تجرید

قلمشم حیران لندن داد الندن داد داد

من ابدی صفحته للحق هلکت

هر که بر حق بود عبرد و جهان

حاصل اید بجملکی اغراض

باز و بطه هلاک افتد

اند ازدیاد حق کندا اعراض

کیمکه یوز دندرد حقدن باطله اوز تدال

جسمنی قلدی هلال اوجانته دیرم

حق یولینی قویه الدن طغرلیغی بینه قل

باطله صلمه بزی حقدن ایرما ربنا

اذا املقتم فتاجروا الله بالصدقة

هیچ چیزی مال یوق چون صدقه

هست از و مال جاه را پیشی

او رساند بناد و استغنا

او رهاند ز رنج درویشی

چونك اولدر بخشسلو مال الله طورر

حق بولینه قل التجارت صدقه ورد درویشه
بکتکی و مالکی احسانله ادنور کو د

ده یکرین بخشو ایت صدقه

من لان عوده کشف غطا

هرکه با کهتران کند نرمی
ماند اندر بیت ایشاد

نهند ش براستی کردن

نبرندش بو اجی فرمان

چاکر تو للتعجیله اولمه مشتاق ای امیر
غصه صنلمه کمینه نبرم بچون نمانکی

لطف اگرچه بخشد ولیکن سیاست

کر سیاستی امیا کیدونر فرمانکی

لا حیاء لحریص
هرکه باشد حریص برچیزی

ناید او را زجستن از شرم

برود از نهاد او خجلت

نشود از سرشت او آز دژم

هرگز اول بر نسنه یه ابد بطمع اوله حریص

ممسکدر هرگز او تیز یوخ چو یورنه جبا

انی کیم حرص حسد بندنده بغلا طمع

یوز سونیدن اندن طراق اولمز کیمیا

قلب الاحمق فی فمه

هرکه او هست با حماقت جفت

جایگاه دلش زبان وی است

هرچه دارد زنیک و بد در دل

جمله آن بر سر زبان ویست

ابلهک کوکلی دیدی عقلاسی کیم اغزنده

قنده ایسه اغزی هیچ اندیشه قلمز اچر

ایو یاوز خیر و شر کوکلنده هرکز لوکه وار

اکلمز سیله دکن دائم دلندن ساچر

لسان العاقل فی قلبه

هر که او هست با کمال خرد جفت

هست پنهان زبان او در دل
نشود هیچ سر او پیدا

نبود هیچ گفت او باطل

هر کیمک کیم عقل وار اندی کلنده در

سیلمز اندیشه سر طوق دستمن سودنی
هر کلامده نقدنی وقتن کوادنجه اید

کمسه بلمز سرنی فاش ایلمز کندو زنی

من جری فی عنان امله عثر باجله

در همه کارها بگفت هوا
هر که بد هد عنان بدست هوا

بیم باشد که از ره ناگاه

اندر اندازدش بچاه اجل

هر امیدا دز واردنجه کیمدن خوش دگل
نفسوکا اویه هوس الینه ورمه اختیار

چو قدخی کیمه انک بولینه کیمر برکون سی

اغرده بر کوز اجل نید بسه قیله تا

اذا وصلت الیکم اطراف النعم
فلا تنفروا اقصاها بقلة الشکر

چون بیابی تو نعمت وزچند

خرد باشد چو نقطهٔ موهوم
شکر از یافته فرو مگذار

که ز نایافته شوی محروم
هر کیکادن چون اینه هردلو نعمتلر سکا

شکر ادا او کیتر کز اول نعمتند

شکر ادا ایرسد حق تعالی ارتر نعمتیکی

بیزرسن شکرسز اول نعمتک پایانی
اذا قدرت علی عدوک فاجعل

العفو عنه شکرا للقدرة علیه

چون شوی بر عدوی خود قادر

عفو را شکر قدرت خود ساز
رحم کن رحم کن که هرچه کنی

در جهان جز همان نیابی باز

چو سنکا یار اولدی نصرت دشمنی

قلدی هلاک

کج بیخندن اولمسون کیم کینک آندن نا آکه

شکر واجبدر سنکا کیم کینک آندن نا آلدین

رحم قل حاشا که کین دمه گناه قالسن

ما اضمر احد شیئا الا ظهر فی فلتات لسانه

وصفحات وجهه

هر که چیزی نهفت اندر دل

تا بدانی که چیست می جو بش

گاه اندر میان کنار

گاه اندر کناره رو پیش

هر کیشینینک ورد در کوکلینده کونودا زر

کور دورسد کیم بلاسین عاقبت اولادی

سوزنک معنیسنه وی یوزندر

تا کدیر بن اکلیابن چو غنی و آزنی

البخیل یستعجل الفقر یعیش فی الدنیا عیش الفقراء

ویحاسب فی الآخرة حساب الاغنیاء

هست مرد بخیل را داده

فقر اسوی خویشتن بشتاب

این جهان همچو مفلسان معاش

وان جهان چون توانگرانش خوش باش

اوزنه اوبملغله بخیللغی ابتته بخیل

بو جهانده دیدلکی بخسول کبی دایم خراب

حسرت بخز بنا زیله کچورر عمرنی

اوجهانده ورمز الا بایلر

لسان العاقل وراء قلبه

مرد عاقل که سخن گفتن

دل خود هادی زبان دارد

تا سخن را بدل نیندیشد

آن سخن را بگفت کی آرد

هر کیمکیم عقل وار دور کلانه تابع دیل

کلکل ایله دانشراندن سنکا غازا دیر

چوزده اولا قالاو سیملدوقی

ایلمز هرگز خطا هر کیمکه سوزه سازا ده

قلب الاحمق وراء لسانه

مرد احمق کی سخن گفتن

دل خود تابع زبان دارد

هر چه باشد بگوید و وانکه

دل بران قول گفته بگمارد

ابلهک کوکلی همیشه چوق دلی آلتنده در

سویلمز استر سوز اندیشه سز اغاز ادر

هر نکیم آغزینه کالر هب دلندن چیقر

پس پشیمان اولور خیر و شرندن بی خبر

الادب صورة العقل

با ادب باش در همه احوال

که ادب نام نیک را سبب است

عاقل آنست که او ادب دارد

نیست عاقل کسی که بی ادب است

عاقل ایسک اوزمه الا کیم ادبله بر نفس

بیمراد ایدز اوزکه بقدر ایو ادیچون سبب

اولدر عاقل اوله دایم ادبله ذی الکرم
اشتمه عقل اولکیشدن ولمیه انده ادب

اللهم اغفر عثرات الالحاظ وسقطات الالفاظ
وشهوات الجنان وهفوات اللسان

این گناهان که یاد خواهم کرد

یا ربا از ما بفضل در گذران
زدن چشم دستی گفتار

راندن شهوت خطا و لسان

یا الهی بر لغا غافل لطف ادب سچلادر مز
بز اگر قلدق خطا سن رحمتکله عفو قیل

هر نه کیم کچدی کوکلدن هر نه کیم کسب ایتدی کوز

هر نه کیم چقدی اغزدن هر نه کیم سویلدی دل

تمت کلمات علی بن
ابی طالب کرم الله وجهه